

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקמז

ערב שבת קודש
פרשת ניצבים
כ"ז באלול ה'תשע"ב



יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ז באלול ה'תשע"ב - ה' בתשרי ה'תשע"ג

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ז באלול	הלכות טומאת מת פרק ו-ח.	הלי קדוש החדש פרק יח.	מ"ע קז.
ש"ק	כ"ח באלול	פרק ט-יא.	פרק יט.	מ"ע קז.
א'	כ"ט באלול	פרק יב-יד.	הלי תעניות... בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קז.
ב'	א' בתשרי	פרק טו-יז.	פרק ב.	מ"ע קז.
ג'	ב' בתשרי	פרק יח-כ.	פרק ג.	מ"ע קז.
ד'	ג' בתשרי	פרק כא-כג.	פרק ד.	מ"ע קז.
ה'	ד' בתשרי	פרק כד-כה. הלכות פרה אדומה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ה.	מ"ע קז. קיג.
ו'	ה' בתשרי	פרק ב-ד.	הלי מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קיג.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"ז באלול	4.22	5.11	5.33	6.31	9.28	12.36	1.07	6.47.9	7.12
ש"ק, כ"ח באלול	4.23	5.12	5.34	6.32	9.28	12.36	1.07	6.46.6	7.11
א', כ"ט באלול	4.24	5.13	5.34	6.32	9.28	12.35	1.06	6.45.2	7.09
ב', א' בתשרי	4.25	5.13	5.35	6.33	9.28	12.35	1.06	6.43.9	7.08
ג', ב' בתשרי	4.25	5.14	5.36	6.33	9.29	12.35	1.05	6.42.6	7.07
ד', ג' בתשרי	4.26	5.15	5.36	6.34	9.29	12.34	1.05	6.41.3	7.05
ה', ד' בתשרי	4.27	5.15	5.37	6.35	9.29	12.34	1.04	6.39.9	7.04
ו', ה' בתשרי	4.28	5.16	5.38	6.35	9.29	12.34	1.04	6.38.6	7.03

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בתב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה בכמו ארבע מינוטין (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
ניצבים	6:10	7:22	6:26	7:24	6:17	7:23	6:28	7:24
ערב ר"ה	6:08	—	6:23	—	6:14	—	6:25	—
ב' דר"ה	7:19	7:17	7:21	7:19	7:20	7:19	7:21	7:20
וילך	6:01	7:12	6:16	7:14	6:07	7:14	6:19	7:14

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

לדון את הגוף לפי ההתעוררות ב'ראש'

בכל ענייני התורה הגוף נמדד לפי הראש, והרי 'ראש' השנה הוא כראש ממש לגבי ה'גוף' – כל השנה • ייתכן שהתעוררות האדם ב'ראש' לא תימשך בעבודת כל השנה, ולכן יש לדון את האדם לפי מצבו ב'ראש' ולא לפי מצבו בכל השנה • לכן יש לייקר מאוד את שני הימים עם הלילות של ראש השנה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

על-פי הראש.

גם כאשר הגוף מנותק מהראש, ועד ש"ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר"⁴ – הרי כיון שלפני זה היה הגוף מחובר לראש, נמשכת השייכות ביניהם באופן תמידי ("עס איז פאַרפּאַלן"), כך שאפילו כשעוסקים בעניין הנוגע לגוף, הרי הוא נמדד לפי הראש.

וכיון שעניין זה הוא כלל בתורה – הרי זה כלל בכל מקום שהתורה מגעת אליו, דהיינו בכל מקום ממש, שהרי אין שום מקום ומציאות שאין בו מקום לתורה ח"ו, כי מכיוון שכל העניינים מקורם בתורה, כמאמר רז"ל⁵ "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא", שכל סדר ההשתלשלות מקורו מהתורה, וכפי שמצינו⁶ שהתורה וישראל קדמו לבריאת העולם, הרי התורה נמצאת בכל מקום.

ג. ובנוגע לענייננו:

מבואר בחסידות⁷, שהטעם שראש השנה נקרא בשם "ראש השנה" ולא "תחילת השנה", הוא

א. [כ"ק אדמו"ר נטל ידיו הק' לסעודה].

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר באחת משיחותיו¹, שאביו כ"ק אדמו"ר נ"ע נהג להזכיר במשך ב' ימי ראש השנה את כל הנשיאים, מאדמו"ר הזקן ואילך, לומר דבר תורה בשמם, או לספר סיפור אודותם.

ובשיחה אחרת² אמר, שכאשר מנגנים ניגון השייך לאחד מרבותינו נשיאינו – ניגון שחיברו בעצמו או שהיה מחבבו ביותר ("און האָט זיך געקאַכט זיך אין אים") – אזי מתקשרים עם נפש בעל הניגון בקשר עמוק עוד יותר מהקשר שעל-ידי דיבור.

ולכן, ינגנו עתה ניגון מכל אחד ואחד מרבותינו נשיאינו, עד כ"ק מו"ח אדמו"ר – ניגון שהנשיא חיברו או שהיה מחבבו (כנ"ל).

ב. ישנו כלל בגמרא³: "בתר רישא גופא אזיל".

כלומר: כלל הוא בתורה, שכאשר מדובר אודות גוף, אין מודדים אותו על-פי עצמו, אלא

(4) משנה סוטה שם.

(5) זח"ב קסא, רע"ב.

(6) ראה תדבאר פי"ד ופלא"א. ב"ר פ"א, ד.

(7) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה

בתחלתו. ובכ"מ.

(1) שיחת ליל ב' דר"ה תש"ד בתחלתה (סה"ש תש"ד ע' 3). וראה שיחת ליל ב' דר"ה תש"ח ס"ב (סה"ש תש"ח ע' 160). וש"נ.

(2) לקו"ד ח"א קב, ב. וראה שם ח"ג תק, ב. תקטז, א.

(3) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.



בעניין שני הימים של ראש השנה ש"כיומא אריכתא דמיא"¹² ש"גם הלילה ליום יחשב", והיינו, שבפשטות הדיוק הוא על תיבת "אריכתא", ואילו כ"ק מו"ח אדמו"ר מדייק בתיבת "כיומא", שהלילה של ראש השנה הוא כמו יום -

וטעם הדבר - לפי שראש השנה הוא זמן כללי הנוגע לכל השנה כולה, שהרי הדין ומשפט בנוגע לכל השנה כולה תלוי במעמדו ומצבו של האדם בראש השנה (כנ"ל), ולכן יש לייקר ביותר זמן זה.

ד. (וסיים כ"ק אדמו"ר):

כיון שנשאר עוד זמן קצר עד תפלת מעריב - יכולים עדיין להשלים את העניינים שעדיין לא השלימו ("וואס מ'האָט ניט דערטאָן") כדי לפעול את עניין "אתם נצבים גו' כולכם"¹³, "לאחדים כאחד"¹⁴,

אשר, על-ידי עניין "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", כולם יחד - אזי נעשה "ויהי בישראל מלך"¹⁵, "שתמליכוני עליכם"¹⁶,

והרי "מלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא"¹⁷ - שכשם שבמלכותא דארעא הנה בשעה שנעשה מלך נותן הוא מתנות, "והנחה למדינות עשה"¹⁸, כן הוא ב"מלכותא דרקייעא", שכאשר הקב"ה נעשה מלך על עמו ישראל, נותן הוא לכולם מתנות - בהמשכה והשפעה לכל אחד ואחד בכל המצטרך, בגשמיות וברוחניות.

[כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן, ואחר כך "ניע זשוריצי כלאָפּצי".

אחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר בידו הקדושה לכל אחד ואחד מהנאספים מ"כוס של ברכה".

(מהתוועדות יום ב' ראש-השנה ה'תשט"ו.
תורת מנחם כרך יג עמ' 11-13 - בלתי מוגה)

חודש תשרי שנה זו (תשט"ו) ונדפס לאח"ז בסה"מ תש"ב ע' 9.

(12) טור ובי"ד (ד"ה וכתב) או"ח סת"ר. ט"ז שם סק"ב. וראה בארוכה שו"ע אדה"ז שם ס"ג ואילך.

(13) ר"פ נצבים.

(14) לקו"ת ר"פ נצבים.

(15) ברכה לג, ה.

(16) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(17) ראה ברכות נח, א.

(18) אסתר ב, יח.

משום שכן הוא באמת, שראש השנה איננו רק תחילת השנה, אלא גם ראש השנה, דהיינו שראש השנה הוא בבחינת ראש, ושאר ימי השנה הם הגוף.

וגם בעניין זה ישנו הכלל האמור - "בתר רישא גופא אזיל":

ככלל, בראש השנה עומדים בתנועה של התעוררות, ויתכן שהתעוררות זו אינה נמשכת כדבעי במשך ימי השנה, דהיינו שההנהגה בכל ימי השנה (הגוף) אינה בהתאם להתעוררות בראש השנה (הראש), בדוגמת המצב שבו הראש נמצא במקום אחד והגוף במקום אחר.

ולכן, יש לדעת, ש"בתר רישא גופא אזיל". ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם בנוגע לעניין בלתי-רצוי (שבזה מדובר בגמרא שם) ישנו הכלל ש"בתר רישא גופא אזיל" - על אחת כמה וכמה ב"מדה טובה" ש"מרובה ממדת פורעניות"⁸, שבודאי "בתר רישא גופא אזיל".

כלומר: כאשר דנים אדם - אין דנים אותו לפי מצבו בכל השנה, אלא בהתאם למעמדו ומצבו בראש השנה - "בתר רישא גופא אזיל".

גם כאשר מדובר אודות הגוף, היינו, אודות מעמדו ומצבו שבכל השנה, ולא אודות ראש השנה - גם בעניין זה דנים אותו כפי שהגוף כלול בראש (כפי שכל ימי השנה כלולים בראש השנה), ומה שיהיה אחר כך - אינו נוגע, שהרי הקב"ה דן כל אדם "באשר הוא שם"⁹, ומקומו האמיתי הוא בראש השנה.

ועניין זה מסייע גם לעבודה - שיימשך בגילוי עניין "בתר רישא גופא אזיל", שההנהגה בכל השנה תהיה בהתאם להתעוררות של ראש השנה.

ד. וזהו אחד מהטעמים שהזהירו כל כך לשמור ולייקר את הזמן של ראש השנה, ולעסוק באמירת תהלים הן ביום והן בלילה¹⁰,

- וכפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר¹¹

(8) יומא עו, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת ויקרא ה, יז.

(9) וירא כא, יז ובפרש"י - מר"ה טז, ב. וראה גם שיחת יום ב' דראש השנה תשי"ג ס"ד (תורת מנחם - התוועדויות ח"ז ריש ע' 14).

(10) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ז ע' 184. וש"נ.

(11) רד"ה היום הרת עולם דיום ב' דר"ה תש"ב - י"ל בקונטרס

ראש השנה

- מדוע הורה הרבי להוסיף ברכת כתיבה וחתימה טובה במכתב לגוי •
- כיצד הסכים וקיבל עליו להיות הבעל-תוקע בפעם הראשונה • ומה ענה כשקיבל את רשימת מקבלי הסיוע לקראת החגים

ברכת השנה לאינו יהודי

שנה אחת הכינה מזכירות הרבי מכתב לעורך עיתון 'מנהטן אינק', אדם שאינו יהודי שפרסם מאמר על חב"ד-ליובאוויטש. כשהוכנס המכתב לרבי ציין עליו בכתב-יד קודשו (תשורה פרידמן, יר"ד בסיוון תשס"ט, עמ' 34):

לכאורה כדאי לסיים בברכת כ[תיבה] וח[תימה]

ט[ובה] (בפרט שכן הוא גם במכ[תב] השני) - שאולי יראהו)). יכול להוסיף שכיון שבנ[י] י[שראל] מאמינים שזהו יום המשפט לכל באי העולם.

פירוש הדברים:

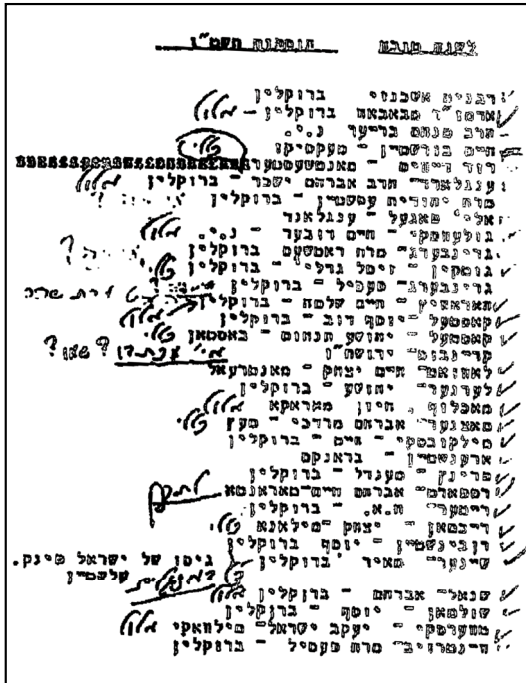
"המכתב השני" הכוונה לעמיתו היהודי של העורך הגוי. וכיון שאולי עמיתו של העורך יראה לו את המכתב שקיבל ממזכירות הרבי, ובו נתברך בכתיבה וחתימה טובה, כדאי לסיים גם במכתב לגוי בסגנון זה [אולי בדומה לדין ש"מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל" ושואלין בשלומן" מפני דרכי שלום" - מ.מ.ל.].

הרבי מוסיף שבאמת הרי אין בכך שום אי-דיוק בשייכות הדבר אליו, שהרי חז"ל קבעו: "בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון".

ואכן בנוסח החדש נכללה ברכת כתיבה וחתימה טובה (נדפסה בתשורה הנ"ל שם עמ' 35).

שנה טובה

טובה למאות רבים של אישים. במזכירות הרבי היתה רשימת מקבלי האיגרות, והרבי היה מורה להוסיף בה שמות מפעם בפעם. הנה (מתוך 'תשורה' קסטל, ה' במרחשוון תשס"ה עמ' 8) צילום של עמוד הוספות מתוך הרשימה של מקבלי ה'לשנה טובה' בשנת תשט"ו, כשהרבי מוסיף ומעיר לצידם:



מידי שנה בשנה שיגר הרבי איגרות שנה רשימת מקבלי ה'שנה טובה' והערות הרבי לצידה



מאז ועד תשנ"ב ועד בכלל תקע הרבי בשופר והחסידיים זכו לשמוע את התקיעות מהרבי מדי שנה בשנה, בזכות עקשנותו של ר' זלמן.

מכתב המזכיר, הרב חודקוב מאלול תש"י, הפונה לאנ"ש לפרסם את המכתב הכללי דאז בין חוגים שונים:

'מעות תשרי' ובהוספה

חבר מזכירות הרבי, הרב שלום-מענדל סימפסון, היה ממונה מטעם המזכירות על סיוע כספי למשפחות לקראת החגים. הוא היה מכין את רשימת המקבלים ומכניסה אל הרבי לאישור.

לקראת חודש החגים תשמ"ט, צירף את רשימת המקבלים של ראש השנה הקודם וכתב לרבי:

"כ"ק אדמו"ר שליט"א

"מצו[רפת] ב[זה] הרשימה של המחאות לר[אש] ה[שנה] תשמח
אם לשלוח השתא ג[ם] כ[ן] - ובאיזה סכום.

"שלום מענדל

"י' אלול תשמ"ח"

הרבי מתח חץ (ואגב מחק את השאלה אם) לעבר "לשלוח השתא גם-כן" והוסיף: בהוספה \$ 10

כלומר:

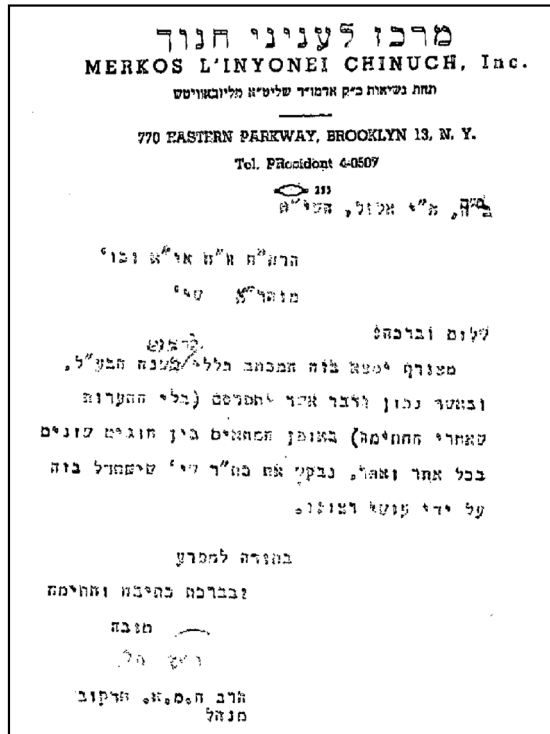
לשלוח בתוספת של \$10 לכל אחד מהמקבלים.

(על-פי תשורה אדר"ח אלול תשע"א עמ' 13).

נקודת תמצית ראש השנה

בהתוועדות יום ב' דראש השנה תשט"ז התבטא הרבי (תורת מנחם כרך טו עמ' 18):

הקיצור ונקודת התמצית של כל ארבעים ושמונה השעות של ראש-השנה הם שתי נקודות: נקודה למטה ונקודה למעלה; הנקודה למטה היא שיהודי משעבד את עצמו לה' בקבלת-עול מצד עניין המלכות; הנקודה למעלה היא דהקב"ה - זה שהקב"ה משעבד עצמו, כביכול, לבני-ישראל ואומר ליהודים 'ונתתי גשמיכם בעיתם גו' וכל הענינים האמורים בפרשה.



מכתב הרב חודקוב בתש"י: לפרסם בין חוגים שונים

חכמה או אומנות

בספר 'בכל ביתי נאמן הוא', עמ' 213 מסופר: בחודש אלול תשי"ב נכנסו שני חברי ה'ועד' כהרגלם - ר"ש זלמנוב ור"ז גוראריה - ופנו אל הרבי בבקשה כי בראש השנה הקרב ובא יאות לתקוע בשופר, כמנהג רבותינו נשיאינו בכל הדורות. הרבי השיב כי אינו יודע איך לתקוע. ר' זלמן ההין ואמר: "הרי זו 'חכמה' ולא 'אומנות'; הייתכן שהרבי לא ידע חכמה זו?". הרבי הביע את הסכמתו לאחר שביקש מר' שמואל זלמנוב ללבן עמו מה שנהגו רבותינו נשיאינו לנגן לעצמם חרש לפני התקיעות. בהמשך לכך נכנס ר' שמואל אל הרבי כמה פעמים לפני ראש-השנה.



בכתבי־יד קודשו בין השאר (ניצוצי אור, מינדל, עמ' 127):

גם במנחת ערב־ראש־השנה [=בתפילת מנחה של ערב ראש השנה] אין [א] ומרים] תחנון.

ללמוד או לומר תהלים

ביומנו של המזכיר הרה"ח יהודה־לייב גרונו ש' משנת תש"כ (תשורה לוי"ט אדר א' תשס"ה עמ' 31) מסופר כי בליל א' ראש־השנה עמדו סביב הרבי בצפיפות והרבי הגיב: "לא! סתם לעמוד ולהביט בי אינו עניין; או ללמוד או לומר תהילים!".

כמו כן הביט לאחוריו, לעבר הילדים היושבים שם, ופנה אליי [=הרי"ג] ואמר: "אלו המתבטלים אין להם מה לעמוד כאן; יעמדו מרחוק...". תפילת ערבית – באריכות קצת (עד כאן).

מעניין לציין, כי מעין זה אירע גם בהנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בשנת תרצ"ט (אוצר מנהגי חב"ד עמ' עב) כמובא שם: "עוד לפני תפילת ערבית אמר למסור לכל אנ"ש שמתפללים אצלו, כי אלו אשר רוצים להישאר לחכות עד גמר תפילתו – לא יסתפקו בשמיעת תפילתו לבד... רק יאמרו תהילים בקול רם דווקא...".

מדות טובות

כך אמר הרבי בתחילת התוועדות יום ב' דראש השנה תשי"ט (תורת מנחם כרך כד עמ' 13):

נשארו עדין מספר רגעים קודם השקיעה, ויש "לחטוף" אותם ולנצלם עבור כל הענינים ובפרט עבור הענין [=שדובר לעיל שבמשך שני המועת־לעת דראש השנה יש לבקש ולפעול בענין] מידות טובות. ובכן, "יחטוף" כל אחד מה שבא לידו.. (וסיים): "אמרו 'לחיים'..."

תשליך מתוך חוברת

ברשימת נ' סופר (ער"ה תשנ"ט) מסופר: בראש השנה תשי"א כשהלך הרבי לתשליך אל הנהר הנמצא בגן הבוטני ("בוטאניקל גארדן"), לא נטל עמו סידור, ואת נוסח התשליך אמר מתוך חוברת קטנה שבהוצאת קה"ת "קידוש ותפילות ראש־השנה – שמחת תורה" (בחוברת נכללו נוסח התשליך כפרות והקפות, וכן מכתב של הרבי אודות תשרי ומשמעות מועדיו).

אין אומרים תחנון

על פרסום לנוער הוסיף הרבי באחת מהגהותיו

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 276 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 140 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר־חב"ד 60840.

כמו־כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש, פרשת ניצבים

כ"ח באלול

יום ראשון

כ"ט באלול, ערב ראש השנה¹

מוצאי שבת:

אין אומרים 'ויהי נועם', 'ואתה קדוש'¹². הלילה, בקריאת שמע שעלה מיטה, אם אומרים אותה לאחר חצות הלילה – אומרים תחנון¹³. אבל בתוך שבעה מותר לו ללכת היום לבית הכנסת לאמירת הסליחות¹⁴, וכן להתפלל בציבור¹⁵. בסליחות אומרים תחנון (=ידוי) אפילו לאחר עלות השחר, אבל לא בתפילה¹⁶. בפיוט 'מרוכים צרכי עמך', בסליחות נוסח ליטא הנוסח הוא 'ותיטיב לנו הכתיבה והחתימה'¹⁷, וכך תוקן בכתב יד באחת מהוצאות קה"ת הראשונות (מעוטף), ולכאורה נכון הוא. בפיוט 'שלוש עשרה מידות' יש כמה וכמה שינויים שתוקנו ב'סליחות' בהוצאות האחרונות (מוגה עלידי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו¹⁸):

שהזכיר הרבי בשנת תשמ"א לומר את המשנה שלפני הפרק והברייתא שלאחריו רק פעם אחת. (11) כנראה שהרבי לא התענה בער"ה – 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' מח, עי"ש.

(12) לוח כולל חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' רצה ס"ג.
(13) ע"פ סידור אדה"ז, לפני 'למנצח... יענך' (מאחר שאינו נוהג כיו"ט מיום שלפניו, אלא מעלות השחר, כיוון שאומרים **הרבה** 'סליחות' באשמורת, שלא כשאר עיר"ט, ואף לא כפי שנהגו בעבר בערב יו"כ – ראה שו"ע אדה"ז סי' תר"ד ס"ד'ה).
(14) לוח כולל חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקפ"א ס"א.
(15) מטה אפרים שם סכ"ב.
(16) לוח כולל חב"ד.

(17) כגון בסליחות 'קודש הילולים' הוצאת לוי אפשטיין, ירושלים תשכ"ה. וייתכן שאצלנו נעתק (בתחילה – צולם) מתפילת נעילה, ששם מבקשים רק **חתימה**, ולא שמו לב לתקן, גם לא בהוצאה החדשה דארה"ק.

(18) התיקונים בפיוט 'שלוש עשרה מידות' הם בכמה שינויים מהנסמך ב'לקוט טעמים ומקורות', וכנראה הוגה שוב. ושמעתיה שלראשונה נדפס פיוט י"ג מידות מתוקן בשליהי תשכ"ד בדף בודד

גם בשבת זו אומרים בבוקר את כל התהילים¹, אף על פי שאין מברכים את החודש². לשביעי, וכן למפטיר, מתחילים: "ראה, נתתי לפניך..."³. הפטרה: "שוש אשיש".

הבעש"ט אמר שבשבת זו הקב"ה בעצמו מברך את החודש השביעי, המושבע והמשיבץ ברוב טוב לבית ישראל על כל השנה, ובכוח זה ישראל מברכים את החודשים י"א פעמים בשנה⁴. אומרים 'אב הרחמים'⁵.

אחרי התפילה – התוועדות בבית הכנסת, ככל שבת מברכים.

בשבת שלפני ראש השנה יש⁶ להתחיל בשבת עצמה בצדקה באופן המותר בשבת, עלידי צדקה של מאכל ומשקה ['לחיים'] או עלידי צדקה רוחנית, כמו נתינת עצה טובה ועליחת כמה וכמה לימוד תורה, ועוד וגם זה עיקר – קבלת החלטה טובה [כולל הסכום!] שתיכף ומיד לאחר השבת יקיים... [נתינת ממון בפועל, להפריש לעצמו וליתנו לעני או לגבאי בבוקר]⁸.

תפילת מנחה: היום אומרים 'צדקתך'⁹. פרקי אבות, פרקים ה'ו'¹⁰.

- 1) ספר המנהגים עמ' 30.
- 2) לבוש ר"ס תכא. מטה אפרים סי' תקפ"א סעיף מז.
- 3) לוח כולל חב"ד.
- 4) ספר המנהגים עמ' 55.
- 5) 'התוועדות' תש"נ ח"ד עמ' 299.
- 6) 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376.
- 7) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222 ובהערות.
- 8) נסמן בהערה הקודמת.
- 9) כשם שבמנחה בימות החול שלפני ער"ה אומרים תחנון, סידור אדמו"ר הזקן לפני 'למנצח... יענך' (מלבדו ומג"א סי' קלא ס"ו. שו"ע אדמו"ר הזקן שם, חסר סעיף זה).
- 10) ראה בגיליון הקודם, שלכאורה יש לנהוג בפועל כמנהג הישן



את הקטע "אל תבוא במשפט עמנו" אומרים חזן וקהל פסוק בפסוק.

את הפסוקים "אל תבוא", "והוא ישפוט", נפוצ לומרם יחד כפסוק אחד.¹⁹

היום אין תוקעים בשופר²⁰, ומי שלא הספיק להתלמד, יעשה זאת בחדר סגור.²¹

אחרי התפילה²² אומרים 'סדר התרת נדרים'²³, במניין עשרה אנשים כשרים²⁴ (ולכל הפחות צריך שיהיו לפני האומר שלושה).²⁵

* עורכים מגבית ומחלקים 'צורכי החג' לראש-השנה ולכל חגי תשרי לזקוקים לזה (בדומה ל'מעוץ חייטים' קודם חג הפסח).²⁶

* נוהגים לכתוב פ"נ (הנשואים – כמוכן בחגירת אבנט) עבורו ועבור בני-ביתו לבקשת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה. להניחו בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ולשלחו (אם באפשרי – בו ביום) על-מנת

לקראתו על הציון שלו.²⁷

נוהגים להשתטח על קברי צדיקים²⁸, והנמצאים בקירוב מקום משתטחים על ציון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע²⁹ וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

מסתפרים³⁰, וטובלים³¹ במקווה טהרה לכבוד החג.³²

* כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לקבל על עצמו הידור נוסף לפני כל ראש-השנה³³. וכחוראה כללית נאמר: "בכל ראש-השנה צריך כל אחד לקבל על עצמו זהירות יתרה [הידור] במצוות עשה, וזהירות בסייג של לא-תעשה, וזהירות יתרה בהנהגה טובה".³⁴

משעה אחת קודם תפילת המנחה³⁵ עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום³⁶.

הנוהגים לתת צדקה בכל יום, יתנו היום גם עבור שני ימי ראש-השנה³⁷.

לפנות ערב לובשים בגדים נאים וחשובים³⁸.

27 ראה ספר-המנהגים ס"ע 95. ב'לוח השבוע' לג' תמוז, פורטו כמה מנהגים בקשר לכתיבת פ"נ. מספר הפקס שליד הציון: 1-718-7234444.

28 רמ"א ס' תקפ"א ס"ד, וראה מטה-אפרים שם ס"ג. 29 ספר-המנהגים ס"ע 55.

30 מדינא מותר גם אחר חצות, שו"ע אדה"ז ס' רנא ס"ד (אך האריז"ל היה נוהר – כל השנה – להסתפר קודם חצות דווקא. כך-החיים שם ס"ק יט ומטה-אפרים ס' תקפ"א ס"ג. וכנראה למעשה אין מקפידין בזה, וצ"ע – ראה 'התקשרות' גיליון תרע"ז עמ' 14).

31 מחצות היום, לקוטי-דיבורים ח"ג עמ' 865. ועיין אלף-המגן למטה-אפרים ס' תקפ"א ס"ק קכא. ליקוטי מהרי"ח ח"ב דף ז.ב.

32 לוח כולל-חב"ד.

33 ספר-המנהגים עמ' 56. אמנם במקור הבא, וברוב המקורות שהובאו ב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קנג"ד מדובר בר"ה עצמו, ובחלקם – לאחריו.

34 'ספר המאמרים – קונטרסים' לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ח"א עמ' קלב (ושם: "זהירות יתירה במצוות עשה [בלקו"ש דלהלן: בהידור מ"ע], וזהירות בסייג של לא-תעשה [בתורת מנחם ח"ד עמ' 32: בהירות יתירה מל"ת]). וזהירות יתירה [בתורת מנחם שם: הוספה] בהנהגה טובה"). לקוטי-שיחות חלק ב עמ' 348.

35 אודות תוכן ההתבוננות שצ"ל בתפילה זו, ראה ספר המאמרים תש"ג ס"ע 41.

36 ספר המנהגים, מנהגי ר"ה.

37 הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שערי-צדקה עמ' קמב.

38 לוח כולל-חב"ד. במטה אפרים (תקפ"א, נה, ע"פ הב"ח והט"ז ס' תקפ"א ומג"א ר"ס תקצ"ז) כתב לבלבש רק נאים אבל לא חשובים כשאר יו"ט (שבגדי יו"ט צ"ל יותר טובים משל שבת כמ"ש בשו"ע

(הוצאה קודמת של הסליחות היתה שנה לפני-כן, בשילהי תשכ"ג).

19 כיו"ב, לפי מנהגי אשכנז אחרים אומרים בקטע "שמע קולנו" את הפסוקים "אמרנו האוינה" ו"יהיו לרצון" כפסוק אחד (כמדומני שהש"ץ אינו אומר את הפסוק השני בקול), וצ"ב מה הטעם לכ"ז.

20 לוח כולל-חב"ד, מרמ"א ס' תקפ"א ס"ג.

21 השלמה לשו"ע אדה"ז ס"ס תקפ"א, במהדורה הישנה עמ' 1364, ובחדשה עמ' תסח.

22 לוח כולל-חב"ד, ובסידור אדה"ז: 'קודם חצות'.

23 בנוסח התרת נדרים, תיבת "בכולהו" נמשך לפניו – "לכן אני שואל ממעלתכם התרה בכולהו" (ולא "בכולהו אני מתחרט") כן אמרו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (רשימות הרב לנדא, 'כפר חב"ד' גיליון 986 עמ' 35) והרבי (מראות-קודש ער"ה תשמ"ט), וכן הוא בסידור 'בית יעקב'. מאידך בסידור אוצר התפילות, וכן בסידור יעב"ץ הוצאת 'אשכול' נמשך לאחריו.

בסידורנו מנוקד: "ולא יעשה שום רושם כלל". ואולי הוא טה"ד.

24 בסידור הלשון **וטוב** שיהיה עדה שלמה", ובספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד – "ובעשרה". כנראה, לא הקפיד הרבי שהמתיר יהא מי שהותר לו כבר ('כפר חב"ד', גיליון 779 עמ' 138).

25 ראה אלף-המגן למטה-אפרים ס' תקפ"א ס"ק קא. מדינא, קטן 'מופלס סמוך לאיש' אינו מצטרף למתירים, אבל מבקש התרה (ראה הלכות והליכות בר-מצווה פי"א ס"ד. חנוך לנער ס"פ לג.) וב'אוצר' עמ' לט כתב שאין נוהגים בזה. במטה-אפרים שם סוס"ב כתב שלא יאמרו כמה מבקשי התרה ביחד, אלא בשעת הדחק.

לענין נשים, לפי הנפקס בשו"ע (יו"ד רלד סנ"ונו) הבעל נעשה שליח לשאל על נדרי אשתו, אך אינו מצטרף להמתירים, ולכאורה יכול היה בעלה לומר הנוסח גם בשמה.

26 לקוטי-שיחות ח"ד עמ' 369.



ויודעים שהקב"ה עושה לנו נס לשפטנו במידת הרחמים³⁹.

אין לובשים ה'קטל', גם לא הש"ץ והתוקע⁴⁰, אלא ביום הכיפורים⁴¹.

מדליקים בזמן הנקוב בלוחות, כמו בערב שבת⁴². מי שלא הדליקה אז, תדליק בלילה לפני הסעודה⁴³ (מאש הדולקת לפני החג).

גם הפעם מברכת אחרי ההדלקה⁴⁴. הברכות בהדלקת הנרות: "להדליק נר של יום הזיכרון"⁴⁵, ו'שהחיינו'⁴⁶.

איש המדליק, לא יברך⁴⁷ 'שהחיינו'⁴⁸. יש להכין נר גדול (כמו נר נשמה) כדי שיהיה אפשר להדליק ממנו את נרות ליל ב' של ראש השנה.

יום שני, ראש השנה

א' בתשרי תשע"ג

ליל א' דראש השנה

עיקר עבודת ראש השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה - [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה:

אדה"ז סי' תקכ"ט ס"ז (ז), אבל בשערי תשובה (ס"ק ו, ובשו"ע השלם - טו) כתב: "העולם נוהגים ללבוש בגדי יו"ט כשאר יו"ט, רק הנשים לובשות לבנים".

39) לוח כולל חב"ד, משע"ת סי' תקפ"א ס"ק ו, וע"ע מטה אפרים ס' תקפ"א ס"ה.

40) כי לדעת אדה"ז (סי' תר"י ס"ט) עיקר הטעם שלובשים קיטל "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת", וזה שייך רק ביום הכיפורים - 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קטו.

41) ספר המנהגים, מנהגי ר"ה.

42) הקדמת (בן) ה'דרשה' לטור יו"ד ח"א. מטה אפרים סי' תרכ"ה סל"ג. פסק הגאון בעל 'תורת חסד', וכן מוכח בלקוטי שיחות כרך כד עמ' 297 הע' 69 - 'קיצור דיני נש"ק' עמ' לו.

43) מטה אפרים שם.

44) שו"ע אדמו"ר הזקן סי' רסג ס"ח. ומלשונו משמע דה"ה כשמדליקין בלילה (וגם איש המדליק - קצות השלחן סי' עד בבדי השלחן ס"ק ט), ודלא כמ"ש במטה אפרים ובאלף למטה שם.

45) שם, מנהג בית רבנו, כמו בקידוש ובהפטרה - אג"ק ח"ו עמ' קכה. [בירכה שהחיינו - קיבלה עליה קדושת יו"ט, ואינה יכולה להתנות בזה, מובא מעירובין מ"ב].

46) ספר המנהגים, מנהגי ר"ה.

47) בירך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש - ספר המנהגים עמ' 60.

48) לוח כולל חב"ד.

באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשנה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"⁴⁹.

גם מי שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום טוב - לא יעשנו בראש השנה, גם לא בצניעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "ראוי הדבר אשר הבנייתורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכריהם".

ערבית:

שו"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה עשרה: לדוד מזמור, קדיש תתקבל, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירתו עלידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים.

קידוש - מי שבירך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם".

בכל סעודות ראש השנה טובלים פרוסת

49) מאידך, בשנת תשד"מ לא ניגנו זאת לפני תפילת ערבית, ונתבאר הטעם בשיחת יום ב' דר"ה אז ('התוועדות' ח"א עמ' 26) כיוון שאין אומרים בתפילה זו 'אבינו מלכנו' בפועל, עיי"ש. ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה, הן בתפילת ערבית והן בשאר התפילות. בשנת תשנ"ב ניגנו זאת רק קודם תפילת ערבית של היום השני ('אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נח).



וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע לאמירת (ברכה על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה לאחרי אכילת הרימון, אם אכלו שיעור שלם [וכיוון שבראש-השנה כתיב "אכלו משמנים גו' מנות גו'", הרי בוודאי שצריכים לאכול שיעור שלם] - כדאי לאכול בתחילת הסעודה (לאחרי נטילת ידיים וברכת המוציא⁵⁸), על דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו "נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש בתחילת הסעודה", שאז אין צריך לברך אחריו (אף-על-פי שפירות שנאכלין בתוך הסעודה צריך לברך לפנייהם), כיוון שנפטר בברכת המזון⁵⁹. רבותינו נשיאינו מיעטו ביותר בדיבור בימי ראש-השנה, כולל בעת הסעודות⁶⁰, ובפרט ביום הראשון.

מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' - אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון. בלילי ראש-השנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד - חוזר לראש⁶¹.

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: 'הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמון.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב.

שחרית. הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה⁶².

58 כנראה הכוונה לאחרי אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפני עצמה - הערת המו"ל בשיחה.

59 'התועדויות' תנש"א כרך ד עמ' 323.

60 כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ר"ה, ולא הניח 'לנגן' בהן, גם ביום השני. אבל הרבי בהתועדויות אמר 'לחיים', והורה 'לנגן' בהן ('אוצר' עמ' פט, קמח).

61 סידור אדמוה"ו. וראה 'התקשרות' גיליון ת"ת ס"ע 17.

62 שם עמ' ז, והטעם מובא משדיחמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת תר"ת בבית-חינו לא הקפידו שלא

לשתות בבוקר ראש-השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-דאתרא הגר"ש דבורקין ע"ה ('כפר תב"ד' גיליון 733 עמ' 66. גיליון

המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן. בהתועדויות דראש-השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושלאחריה במלח.

טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש - שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה⁵⁰ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש - וכך נהג הרבי: המתין עד שיגיעו גם הרימונים לשולחן⁵¹, ואז נטל את התפוח בימינו⁵², בקליפתו. חתכו לחלקים, טבל חלק אחד (שלוש פעמים) בדבש, ורק אז בירך עליו 'בורא פרי העץ'⁵³, ואחר הברכה קודם האכילה⁵⁴ אמר: "הירצון מלפניך (ללא 'ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו') שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא⁵⁵.

הנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה⁵⁶.

בהמשך לזה, אוכלים רימון⁵⁷ וראש איל (למעשה - ראש דג. וצריך לבדקו בעוד-מועד מתולעים), אבל אין אומרים 'יהי רצון' כי אם על התפוח.

50 ראה שו"ע אדמוה"ו סי' רעד ס"ג וסי' קסז ס"ד וסכ"ב. אולם אם עלולים כולם מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, חייב לאכול תחילה כזית, כמבואר בס' קעח ס"ג.

51 המלך במסיבו ח"ב עמ' יג. כנראה - כדי להוציא גם אותם בברכת העץ, ראה סדר ברה"נ פ"ט ה"ד.

52 שו"ע אדמוה"ו סי' רו ס"ח וסדר ברה"נ פ"ט ס"ד.

53 המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, וח"ב עמ' שח. שם מסופר גם שהשאר עוד חתיכה לאכול עם 'הקומפוט' שבסוף הסעודה, ולא בירך על 'הקומפוט'.

54 מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, ע"פ המעגלי-צדק' שבמג"א, דלא כנפסק בשו"ע אדה"ז סי' תקפ"ג ס"ג. הטעם

נתבאר במכתבו של הרבי הנדפס בס' המנהגים (עמ' 104) "כדי שיהיה ה'הירצון' סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עי"ש.

55 לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתבו, וכן 'מעשה רב', המלך במסיבו ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא ע"פ מש"כ בסדר ברה"נ שם).

56 'רשימות היומן' עמ' קנט. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמובא בס' המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם.

57 הרוצה לברך שהחינו על הרימון בנפרד, יזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש (וראה המלך במסיבו ח"א עמ' עה).



עורך־דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

ב'לוח התיקון' לסידור תורה־אור (תש"א) נכתב שצריך לומר ב'אבינו מלכנו' "זכויות".

בבית־חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

בפתיחת הארון להוצאת ספר־תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר־כך "ריבוננו של עולם", "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית של שני ימי ראש־השנה קוראים בתורה (חוץ מן המפטיר) בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'זיעזור', קריאת העולים לתורה⁶⁴, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

נוסח 'מי שבירך' שב'שער הכולל', הוא: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."⁶⁵.

אם יש ברית־מילה בבית־הכנסת, מלים לפני התקיעות.

סדר תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל־תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר"ע שט"ן', עלה אלוקים, יהי רצון (שאומרו רק הבעל־תוקע [לעצמו]), מברך התוקע "לשמוע קול שופר", ו'שהחינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות⁶⁶, עד

64 התוקע הוא 'חיוב' לעלות לתורה, ויש מקומות שגם בעל־המוסף (ולא השחרית) – שו"ע אדה"ז סי' תקפ"ד ס"ח. וכתבו שאם הוא תוקע ומתפלל בשכר אין 'חיוב' כלל להעלותו (שערי אפרים סי' ב סט"ו, ומטה אפרים סי' תקפ"ד סכ"ב). אך יש להעדיפו אם אפשר – כדי שיהיה ליבו שמח ב'פיקודי ה'... משמחי לב', ועי"ז לא יטעה בתפילה ובתקיעות (אלף המגן למט"א שם ס"ק כז, ע"פ הלבוש)!

65 וראה ב'אוצר' עמ' קד וט"ע רכ, ובס' נתיבים בשדה השליחות ח"א עמ' שיב, ועצ"ע.

66 הרבי לא אחז את השופר בידו בשעת הברכה – כמשמעות המטה־אפרים סי' תקפ"ה ס"ג, ולא כמובא בנו"כ שלו ובפסקי

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע⁶³ ללמוד בימי ראש־השנה בבוקר את המאמר "להבין עניני תקיעת שופר", הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג). והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהגי־ישראל־תורה לעשות מאמצים גדולים ביותר שכל ילד יהיה בימי ראש־השנה משך זמן בבית־הכנסת, וישתתף – בהתאם לגילו – בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה 'אמן', ו'אמן', יהא שמיה רבא'.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתבו ר' יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע־רע בראש־השנה ויום־הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלים לפניו".

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש־השנה ובעשרת־ימי תשובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בכל ימות השנה, כמובן.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל'וכתוב' ול'ובספר', הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרים הש"ץ, אבל לא ב'זכרנו' וב'מי כמוך'.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחים הארון, וממשיכים ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא־ל

734 עמ' 74).

63 ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן – מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים ב'מבצע שופר', ובפרט המוציאים רבים י"ח.



האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" [והקהל עונה אחרי פסוק בפסוק]. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף:

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... ו"ידעתי ה'... " (הפסוקים - בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

אם בית-הכנסת מרוצף באבנים, בשיש וכדומה⁷³, מכינים מגבות וכדומה כדי להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. התוקע מעומד עומד במקומו. למנהגנו אין מקרים כלל (=גם לא מראים באצבע) בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור. בסוף הפיוט "אופד מאז" צריך לומר: "להעביר בִּשְׁבֻט"; "תִּחְזַק מִגֵּן". אחר-כך, בחרוז "אם לא למענו" צריך לומר: "למענו... וְכַעַס".

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף"⁷⁴.

הש"ץ והקהל⁷⁵ כורעים ב'עלינו', ככתוב

ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו", אך הרבי הדגיש שא"ז ממנהגי חב"ד (אף שרבותינו נשיאינו נהגו בזה, המלך במסיבו ח"ב עמ' קצא) אלא סתם מנהג ישראל - מענה להרה"ח ר' דוד קרץ ז"ל מעפולה, ועד"ז ב'המלך במסיבו ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכו. (73) כולל במרצפות המצויות באה"ק כיום, אבל לא ברצפת קרשים, או כשיש על הרצפה כיסוי פלסטי או שטיח. (74) סדר האמירה חזן וקהל, כרגיל בין אנ"ש: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע). החזן חוזר בקול מ"כבקרת", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה" והחזן חוזר זאת בקול רם, והקהל אומר: "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר "אמת... ויאילך עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "אתה... וקיים" והחזן חוזר זאת בקול רם, הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא, והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

(75) רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות (וראה בשו"ת

התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן. יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו"⁶⁷.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא - מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

תוקע⁶⁸ תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה⁶⁹ (יש אומרים שהרבי תקע כך: טו-א-טו, א-טו, א-טו, טו). כל שבר - נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה - מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב - שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות - בהפסק נשימה ביניהם⁷⁰.

בסידור אדמו"ר הזקן נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתודה (התוקע) בלחש⁷¹.

אחרי התקיעות אומרים - גם הקהל - "ובכן, יהי רצון מלפניך..."⁷².

תשובות שם אות ד.

(67) כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד סו"ב.

(68) ברשימות הימן' עמ' שדמ ישנן הוראות דכ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע משנת תרצ"ה בקשר לאורך התקיעות, ה'חצי שבר' והתרועות, שלא פורסמו אח"כ, וכנראה שגם הרבי לא נהג כמותן.

(69) בעניין ה'חצי שבר' ראה בשערי ה'ל' ומנהג ח"ה סי' ע, ובקובץ 'היכל הבעש"ט' גיליון טו ס"ק עה.

(70) שו"ע אדמוה"ז סי' תק"צ ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות).

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח. וראה הנסמן בס' שבח-המועדים עמ' 27 הע' 9).

(71) הכוונה לוידיו במחשבה. ועניינו - לא וידיו על חטא ועוון, אלא געגועים פנימיים. ו"א דהיינו 'ציור פני הרבי' - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' ככד, עיי"ש, וש"נ.

(72) בקונטרס לימוד החסידות עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת



במחזור.

שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות".

התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן.

במשך ימי ראש השנה, משתדלים (עלפי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים בבתי אבות, בתי רפואה ובתי הסוהר.

קידוש: "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלבד).

סעודת היום. השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

נוהגים שלא לישון בראש השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

אסור להכין מהיום למחר.⁷⁹

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעין⁸⁰, ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים את שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, אפשר לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש השנה, יכול ללכת ב"ג מידות" (ח' תשרי).

יום שלישי, ב' בתשרי ליל ב' דראש השנה

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש השנה.

79 למחר: גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני - שו"ע אדמוה"ז סו"ס תצה וס' תקי"ג, לשבת: שם ס' תקכ"ז סעיף כג. 80 אם אומרים תשליך סמוך לנהר שיש בו דגים, מדייקים שיוכלו לראות את הדגים במים, כפי שנהג הרבי הקודם (שערי הל' ומנהג ח"ה ס' ע). כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעש"ה, או כשחייבים להיות בראש השנה בתשליך ללא באר - ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב יהודה הכט ע"ה שבלילת בריה ד'י אפילו בברז פתוח.

מנהג הרבי: 'לעלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שהציבור יספיק לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למחר ולהתחיל מיד "אוחילה לא"ל".

נשיאת כפיים⁷⁶ בראש השנה - כבכל יום טוב - ואין אומרים "תערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש השנה וביום הכיפורים.⁷⁷

אחרי התפילה ואמירת תהילים, תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן⁷⁸. ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם. "מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין

תשובות והנהגות ח"ב א"ח סו"ס ער).

76 פרטי מנהגי נשיאת כפיים נדפסו ב'לוח השבוע' דחג השבועות. מדינא, גם הש"ץ עונה אמן, הן על ברכת כהנים עצמה והן על הברכה אקב"ו (כיוון שמקריא מתוך הספר - שו"ע אדה"ז ס' קכח ס"ל לא, והיו שנהגו כן כמצויין בפסקי תשובות שם הערה 227, וכן פסק הרה"ג ר' יצחק הכהן הענדל ז"ל, אב"ד מונטריאול, בשנתו האחרונה - מפי הרב י"מ גוראריה, משפיע דישיבת תורת שם), מאידך הרה"ג ר' אשר לעמיל שלי הכהן, רב קהילת חב"ד ביתר, מוסר שזה עשרות בענים שהוא נושא כפיו בכל יום ומעולם לא ענה הש"ץ אמן, וכן מסרו רבים מאה"ק. ולהעיר שלפוסקים הספרדים אין עונים זאת כלל (ע' כף החיים שם ס"ק קיב. אור לציון ח"ב דיני נ"כ ס"א). ויל"ע בלשון 'רשאי' הנזכרת במשנה ועד הפוסקים בעניין זה, אם הכוונה רק להתייר ענייתה באמצע שמו"ע או שמא גם לומר שאין ענייה זו חובה.

משו"ע אדמוה"ז ס' קכח סנ"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מנגנים בו, אומר 'רבש"ע', עיי"ש.

77 'רשימות היומן' ס"ע ער. ולכאורה צריך ללמוד היום גם חלק מהפוסקים בפרק של כו"א' בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח.

78 ה'שברים' תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטבוצק אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע וכן אצל הרב, שבח' המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרב הרה"ח ר' יוסף-מנחם מענדל טננבוים).



לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראשהשנה והתחלת מוצאי ראשהשנה בלימוד החסידות". כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשד"מ גם מדברי האריז"ל)⁸³.

יום רביעי

ג' בתשרי – צום גדליה

מוצאי ראשהשנה:

בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): אתה חוננתנו, המלך המשפט. כבכל מוצאי יום טוב, אין אומרים 'יהי נועם', 'זאתה קדוש'.

הבדלה: מתחילים כרגיל "הנה איל ישועתי"⁸⁴, אך בלי ברכות הנר והבשמים⁸⁵.

עשרת ימי תשובה:

* בעניין סיוע לצורכי החגים – אף על פי שנתנו כבר לכבוד ראשהשנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא קעת (לאחר שנתעלה בראשהשנה) עומד יהודי – בדרגתו עתה – במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.

* בעשרת ימי תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית ציבור⁸⁶.

* בעשרת ימי תשובה ניתן לומר תהילים גם בלילה⁸⁷.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה⁸⁸, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו",

מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי החדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו – מכל מקום יברך 'שהחיינו'. את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי, ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

יום ב' דראשהשנה:

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון...⁸¹.

רבותינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני⁸², אחר קריאת התורה לפני התקיעות.

סדר תקיעות וסיום התפילה – כדאמול.

סיום החג:

(83) ראה 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו

(84) כדעת הפמ"ג במשבצות ס' תצא ס"ק א ("וכ"מ בלבוש"), ודלא כמנהג העולם (מטה אפרים ס' תרכ"ד, לקוטי מהר"ח ח"ב פב,א) שמתחילים בברכת הגפן.

(85) שו"ע אה"ז שם ס"א.

(86) ספר המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוועדות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (=ס"ה) תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"י צ בשם הצמח צדק, לפי ש"ע"ד כאן (עד ר"ה) – מצות אמירה, ומכאן ואילך – מצות עשייה".

(87) הוראת הרבי, ספר המנהגים עמ' 20.

(88) ש"ץ ששכח 'עננו': נזכר לפני השם של חתימת רפאנו – חוור

(81) 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חציו השני של כל חרוז עם חציו הראשון של חרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלג), וק"ו בפיוט זה האחרון. שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד – מלך אביון".

(82) 'התוועדות' תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהנו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרב.



את הפסוקים (וחלקי הפסוקים): "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" – אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל־קורא.

בתפילת מנחה מוציאים ספר־תורה וקוראים "ויחל" בכתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר־התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ו – נו, ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות, עד "מגן דוד". יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים עננו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ בכתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ – תחנון, אבינו מלכנו הארוך, קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג שנהגו בעבר בקהילות־ישראל על־פי המשנה, לומר דברי כיבושין ביום התענית לאחר תפילת מנחה.

יום שישי

ה' בתשרי

למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא בערב, אור ליום ו' עש"ק, שניים מקרא ואחד תרגום פרשה או שתיים (ראשון, שני) – פרשת וילך⁹⁰.

90 היום־יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י.

גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה". מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת־אפיים. אמירת סליחות⁸⁹. מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים 'אשמנו' ו'ויאמר דוד אל גד". בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', ככלל עש"ת), "ואנחנו לא נדע", וחצי קדיש.

ככל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת־אפיים, קודם "ואנחנו לא נדע".

מוציאים ספר־תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קוראים, גם אם יש רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' – יעלה.

⁸⁹ לעננו, ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ – אומרה בשומע תפילה וחותם העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ – אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (שו"ע אדה"ז ס' קיט ס"ה).

⁸⁹ בפיוט 'הורית דרך תשובה', "תתן חזון הפיכתם, אחזום רתת וחלחלה". פסוק הוא בדניאל (ט, כז), "עד כלה ונחרצה תתן על שומם", וברש"י שם: תגיה ותרד. ובפירוש הרס"ג והמצודות כתבו, שהוא לשון התכה והורקה. וגם שם אין מדובר על הורקת והורדת דבר גשמי, כ"אם שתבוא עליהם גזירת הכיליון. וכן הוא הפירוש גם בפיוט דידן – ומסתבר ביותר שכיוון הפייטן ללשון הכתוב ממת הדמיון בתוכן – כאשר יצאה עליהם (והגיעתם הידיעה אודות) "חזון הפיכתם", אזי "אחזום רתת וחלחלה".

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש